

*Формули за разпределение на средствата по
единни разходни стандарти – помощен материал
във връзка с прилагането на §68 от преходните и
заклучителните разпоредби на Закона за
държавния бюджет на Република България
за 2009 г.*

СЪДЪРЖАНИЕ:

<i>Необходимост от настоящия материал</i>	3
Същност на формулите за разпределение на средствата	3
Значение на формулата	3
Каква част от получените средства се разпределят	4
Основни компоненти на формулата	4
Допълнителни компоненти на формулите	5
Допълнителните компоненти като механизъм за диференциация на единния разходен стандарт	8
Правила за разпределение на средствата по допълнителни компоненти	9
Недопустими компоненти на формулите	11
Коригиране на средствата по формула	11
Резерв за нерегулярни разходи	12
<i>Разпределение на средствата по дейности, за която има определен повече от един стандарт</i>	14
<i>Текущо изпълнение на средствата по формула</i>	15
<i>Изпълнение на 90 на сто</i>	16
<i>Предоставяне на допълнителни средства</i>	17
<i>Представяне на информация за разпределението на средствата</i>	18
Приспадане от средствата по формула на разходите, направени от първостепенния разпоредител с бюджетни кредити	19
Как процедираме, когато са налице разлики между разчетния брой на учениците (децата), по който ПРБК получава средства, и действителния брой на учениците, по който се разпределят средствата по формула	19
<i>Разпределяне на средства за обслужващи звена, логопедични кабинети и деца със специални образователни потребности</i>	20
Работа по изготвянето на формулите	21

Необходимост от настоящия материал

Материалът в по-голяма си част е идентичен с представения преди година документ. Причината за това е, че концепцията на модела на разпределение на средствата по единни стандарти и разпоредбите, регламентиращи прилагането му, като цяло се запазват. Въпреки това, през 2009 г. са налице някои нови постановки в уредбата на делегираните бюджет и механизма за разпределение на финансовите ресурси, които материала е направил опит да засегне и разясни. В други случаи материалът доразвива или прецизира съществуващи въпроси, които практиката от прилагането през 2008 г. е открила като проблемни или дискуссионни.

За маркиране на новите моменти в материала е използван наклонен шрифт („италик“).

Същност на формулите за разпределение на средствата

Формулата е механизъм за разпределение, който се базира на различни показатели със съответни коефициенти на тежест.

Формулата е продължение на единния стандарт на местно равнище и дава възможност за допълнителна диференциация от първостепенен разпоредител с бюджетни кредити (ПРБК).

Формулата е съвкупност от правила, които следва да определят общата сума, която всяко едно училище и/или детска градина получават за дейностите по възпитание, подготовка и обучение на деца и ученици.

Значение на формулата

Основната цел на формулата, като механизъм, е да създаде правила за разпределението на средствата на ниво първостепенен разпоредител с бюджетни кредити.

Изискванията към тежестта на отделните компоненти, включени във формулата имат за цел да сведат до ниво училище (детска градина) модела на разпределение на средствата, базиран на броя на учениците (децата), и да дефинират периметъра на разпределителна политика на ПРБК.

Работата по изработване и прилагането на формулите трябва да направи директора активен участник в процеса на разпределение на средствата на ниво ПРБК.

Каква част от получените средства се разпределят

Първостепенния разпоредител с бюджетни кредити трябва да разпредели по формула **100 процента** от получените средства за образование по дейността (ПЗР, §68, ал. 2, ЗДБРБ за 2009 г.). Правилото „80% по стандарти” не означава, че ПРБК може да разпредели само 80 на сто от средствата като задържи останалите.

Така например, ако община Х получава 1 000 хил. лв. за дейност общообразователни училища по единни стандарти, тя трябва да разпредели най-малко 1 000 хил. лв. между общообразователните училища на територията на общината, като поне 800 хил. лв. от тях следва да бъдат разпределени на база брой ученици.

ПРБК може предостави и допълнителни средства на училищата и детските градини над тези по единни разходни стандарти, като за тях не е длъжен да утвърждава формула.

Основни компоненти на формулата

Основни компоненти на формулата са:

1. единният разходен стандарт за дейността; и
2. броят на децата и учениците.

Основните компоненти са задължителни.

Първостепенният разпоредител с бюджетни кредити може да утвърди формулата, която да е базирана изцяло на основните компоненти.

Пример

$$CF = BU \times ERS$$

където:

CF – средства по формула;

БУ – брой ученици;

ERS – единен разходен стандарт.

Формулата „100 % на брой ученици”, или близка до нея, е подходяща за дейности, в рамките на които няма обективни различия между училищата и детските градини по отношение на разходите за едно дете/един ученик (като дейности най-близки такива са: професионални училища, професионални паралелки към СОУ, общежития, други форми на обучение). Формулата е възможно да се приложи също така, когато ПРБК диференцира различията в разходите на един ученик с допълнителни средства над тези по формула (дофинансиране).

Дори и крайният вариант на формула да не е основан изцяло на броя на учениците, за целите на анализа по избор на формула и обсъждането на различните предложения е необходимо да бъде изготвен вариант на разпределение, базиран 100 % на единните разходни стандарти и броя на учениците (децата). Този вариант ще покаже проблемните училища (детски градини), при които разходите на ученик са най-високи. Анализът на причините за по-високите разходи следва да изведе факторите, определящи различията в разходите. Част от тези фактори ще бъдат с обективен характер (напр. горивна технология и разположение на училището), останалите ще са управляеми (зависещи) от ПРБК или директора (напр. численост на персонала и ефективност на разходите). Обективните фактори следва да предопределят необходимостта от диференциация на единните стандарти чрез включването на допълнителни компоненти във формулите.

Допълнителни компоненти на формулите

„Допълнителни компоненти на формулата могат да бъдат обективни географски, демографски и *инфраструктурни* фактори, определящи различия в разходите за едно дете или един ученик, или показатели, отразяващи националната и общинската образователна политика.” (§ 68, ал. 4 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г.).

Допълнителните компоненти не са задължителни.

Примерни допълнителни показатели могат да бъдат:

- брой ученици от гимназиален/прогимназиален/начален етап на обучение;
- вид на отоплителната технология;
- площ или кубатура на училищната сграда;

- училището се намира в селище с под/над „X” души;
- отдалеченост на училището от общинския център;
- училище с до/от-до/над “Y” ученика;
- брой деца от етническите малцинства;
- брой ученици по профил „A”
- брой ученици в полуинтернатни групи.

Пример:

Формулата би могла да изглежда по следния начин:

$$CF = 92,4\% \times ER \times BU + 5,0\% \text{ ДПР} + 1,0\% \text{ ДУП} + 1,0\% \text{ ДУГЕО} + 0,6\% \text{ ДДЕМ}$$

Където:

CF – средства по формула;

ER – единен разходен стандарт;

BU – брой ученици;

ДУП – добавка за училищна площ;

ДПР – добавка за постоянни разходи на училището;

ДУГЕО – добавка за ученици в гимназиален етап на обучение;

ДДЕМ – добавка за деца от етническите малцинства;

като

- добавката за постоянни разходи се получава от всички училища, финансирани от ПРБК, и е определена условно в размер на 25 000 лв.; така например, ако ПРБК разпределя 4 000 000 лв. по формула, а в общината има 8 училища, то за всяко училище се определя добавка в размер на 25 000 лв. $(4\,000\,000 \cdot 5\% / 8)$;

- добавката за училищна площ за всяко училище се определя като 1,0 на сто от средствата по формула се разпределят пропорционално на дела на застроената площ на училището към общата застроена площ на училищата към общината (или ПРБК); същото означава, че ако дела на площта на училището е 8 % (2200 кв. м. от 27 500 кв. м.), а ПРБК разпределя 4 000 000 лв. по формула, то училището следва да получи 3 200 лв. добавка за училищна площ - $8\% \cdot (4\,000\,000 \cdot 1,0\%)$;

- добавката за ученици в гимназиален етап на обучение се определя като 1,0 на сто от средствата по формула се разпределят пропорционално на дела на учениците в гимназиален

етап на обучение в училището в общия брой на учениците в гимназиален етап на обучение в общината; така например, ако учениците в гимназиален етап на обучение в общината са 400, в училището X са 160 и ПРБК разпределя 4 000 000 лв. по формула, то училището следва да получи добавка за ученици в гимназиален етап на обучение в размер на 16 000 лв. - $(4\,000\,000 * 1,0\%)*(160/400)$;

- добавката за деца от етническите малцинства се определя пропорционално на дела на децата от етническите малцинства (или определено малцинство) в училището в общия брой децата от етническите малцинства в общината. Ако учениците от етническите малцинства са 600, в училището Y са 90 и ПРБК разпределя 4 000 000 лв. по формула, то училището следва да получи добавка в размер на 3 600 лв. - $(4\,000\,000 * 0,6\%)*(90/600)$.

Изложеният в примера модел на формула извежда експлицитно в самата формула само тежестта на отделните компоненти в разпределението на средствата, като конкретните стойности на отделните добавки следва да бъдат представени отделно.

При изложените в примера параметри на ПРБК - получени средства по стандарти за дейността 4 000 000 лв., 8 училища, обща училищна площ 27 500 кв. м., 400 ученици в гимназиален етап на обучение и 300 ученици от етническите малцинства, формулата:

$$(1) \text{СФ} = 92,4\% \times \text{ЕРС} \times \text{БУ} + 5,0\% \text{ДПР} + 1,0\% \text{ДУП} + 1,0\% \text{ДУГЕО} + 0,6\% \text{ДДЕМ}$$

е еквивалентна на формулата

$$(2) \text{СФ} = 92,4\% \times \text{ЕРС} \times \text{БУ} + 25\,000 \text{ лв. на училище} + \text{ПУ} (\text{m}^2) \times 1,455 \text{ лв.} + \text{БУГЕО} \times 100 \text{ лв.} + \text{БДЕМ} \times 80 \text{ лв.}$$

където

ПУ – площ на училището;

БУГЕО – брой ученици в гимназиален етап на обучение;

БДЕМ – брой деца от етническите малцинства.

Стойностите на отделните добавки се получават, като сумата на средствата, които се разпределят по даден компонент, се раздели на общия брой единици по този компонент (8 училища, 27 500 кв. м. училищна площ; и т.н.). На практика обаче, при разработването на формулата най-напред ще бъдат изведени стойности на отделните добавки и едва тогава техният дял във формулата за разпределение.

Вторият подход на представяне на формулата е по-разбираем, доколкото представя абсолютните суми на отделните добавки като част от формулата. От друга страна, първият подход на представяне е необходим с оглед на съблюдаването на правилото „минимум 80% по стандарти” и дава представа за тежестта на отделните компоненти в разпределението на средствата за дейността.

От гледна точка на утвърждаването на формулата е препоръчително формулата да бъде представена и по двата начина.

От гледна точка на технологията на разработване и прилагане на формулите е подходящо да се използват и двата начина на представяне, като водещ за постигане на желаната диференциация на разходите на един ученик е втория. Анализът на разходите следва да изведе необходимостта от диференциация на разходите в зависимост от един или друг показател и стойността на отделната добавка, докато дела на тази добавка във формулата ще бъде резултативна величина.

За целите на обсъждането на формулата необходимо да бъдат изведена, както тежестта на отделните компоненти, така и абсолютната стойност на единица показател.

В хода на изпълнението на бюджета за ПРБК могат да получат допълнителни средства, които първоначално са планирани по централния бюджет и които ПРБК ще трябва да разпредели пропорционално на броя на учениците или пропорционално на средствата по утвърдена формула. Когато средствата се разпределят пропорционално на броя на учениците, във формулата за разпределение ще се промени стойността на единния разходен стандарт и дела на разпределението, базирано на броя на учениците. Когато разпределението е пропорционално на средствата по утвърдена формула, се запазва разпределителната тежест на отделните компоненти, но се увеличава абсолютната стойност на отделните добавки.

Допълнителните компоненти като механизъм за диференциация на единния разходен стандарт

Когато 100 % от средствата, получени от общината по стандарти, са разпределени по формула, то за всяко едно училище или детска градина, предварително може да се изведе и размера на средствата, които се получават за един ученик или едно дете, както и правилата, по които се получават тези средства. В този смисъл говорим за формулата

като за механизъм за допълнителна диференциация на стандарта. Така например, ако формулата за разпределение на средствата е:

$$\text{СФ} = 92,5 \% \times \text{ЕРС} \times \text{БУ} + 3\% \text{ ДУСУ} + 4,5\% \text{ ДУПИГ}$$

където

ЕРС е единен разходен стандарт;

БУ е брой ученици;

ДУСУ е добавка за ученик в селско училище;

ДУПИГ е добавка за ученици в полуинтернатни групи (ПИГ),

то при стандарт 1000 лв. и 2000 ученика в общината, от които 300 в селски училища и 300 в ПИГ, формулата може да се представи и по следния начин:

$$\text{СФ} = 925 \text{ лв.} \times \text{БУ} + 200 \text{ лв.} \times \text{БУСУ} + 300 \text{ лв.} \times \text{БУПИГ}$$

където

БУ е брой ученици;

БУСУ е брой ученици в селски училища;

БУПИГ е брой ученици в полуинтернатни групи;

като резултат от формулата се получава следната диференциация:

- 925 лв. за ученик без ПИГ в градско училище;
- 1125 лв. за ученик без ПИГ в селско училище;
- 1250 лв. за ученик с ПИГ в градско училище;
- 1425 лв. за ученик с ПИГ в селско училище.

Правила за разпределение на средствата по допълнителни компоненти

Включването на допълнителни компоненти във формулата не следва да води до разбиване на компоненти на единния стандарт, а само до негова диференциация. Ако се представи с пример, разбиването на компоненти на единния стандарт, би могло да изглежда по следния начин:

$$\text{СФ} = 80\% \times \text{ЕРС} \times \text{БУ} + \text{средства за горива и енергия} + \text{средства за материали} + \text{средства за вода и телефони} + \text{други средства за издръжка}$$

Разбиването на елементи означава от стандарта да се изведат една част от разходите (напр. за горива) и да се финансират от ПРБК на база потребление или извършени разходи от училищата. Това прави тези разходи неделегирани (училищата нямат стимули да ги намаляват и не могат да разполагат с икономии от тях).

При условие, че към тази формула липсват допълнителни правила, то би се създавала възможност ПРБК да разпределя средствата по допълнителни компоненти въз основа на лична преценка или покривайки направените от училищата разходи. Същото не е в съответствие с концепцията за делегирани бюджети и с идеята за формулата като съвкупност от правила, които следва да определят общата сума, получавана от всяко училище и детска градина. В представения пример училището или детската градина ще знаят предварително как се разпределят само 80 на сто от средствата по стандарти, получени от общината, докато делегираните бюджети и формулите, така както са заложиени в ЗДБРБ2009 г., изискват яснота по отношение на 100 % от средствата. За да се избегне фрагментирането на стандарта и частичната отмяна на принципа „разпределение по правила” е необходимо като неразделна част от формулата да се утвърдят и условията за разпределение на средствата по различните допълнителни компоненти, включени във формулата (§68, ал. 8, т. 1 на ПЗР на ЗДБРБ2009г.).

Пример:

ПРБК утвърждава следната формула:

$$\text{СФ} = 93\% \times \text{ЕРС} \times \text{БУ} + 2\% \text{ ДГТ} + 3\% \text{ ДУМНМ} + 2\% \text{ ДУГЕО}$$

Където:

СФ – средства по формула;

ЕРС – единен разходен стандарт;

БУ – брой ученици;

ДГТ – добавка за горивна технология;

ДУМНМ – добавка за училище в малко населено място;

ДУГЕО – добавка за ученици в гимназиален етап на обучение;

Като част от формулата се утвърждават и следните правила:

1. Добавката за горивна технология е в размер на 0,30 лева на кв. м. отопляема площ и се предоставя на училища, чиито сгради се отопляват на течно гориво.

2. Добавката за училище в малко населено място е в размер на 100 лева на ученик и се предоставя на училища, които се намират в населени места с население под 1000 души и са отдалечени от общинския център на повече от 12 километра.

3. Добавката за ученици в гимназиален етап на обучение е в размер на 50 лева на ученик и се предоставя за всички ученици, обучаващи се в от 9-12 клас.

Недопустими компоненти на формулите

Съгласно § 68, ал. 4 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г. не могат да бъдат компоненти на формулата „числеността на персонала и броят на групите и паралелките“. В съответствие с това, недопустими компоненти на формулите са и всички производни показатели, като например: „численост на (не)педагогическия персонал“, „брой на учителите с V-та ПКС“, „брой на полуинтернатните групи“, „коэффициент за пълняемост на паралелка“ (който умножен по броя на учениците дава броя на паралелките) и т.н.

Коригиране на средствата по формула

Формулите за разпределение не могат да бъдат променяни по време на бюджетната година. ПРБК прави корекции на средствата по формула само при промяна на стойността на някои от елементите на формулата – размер на единния разходен стандарт, брой на децата или учениците или някой от допълнителните показатели. Така например, ако по време на годината Министерският съвет промени размера на единния разходен стандарт за дейността, то ПРБК следва да коригира размера на средствата, които всяко едно училище или детска градина получава по формулата за същата дейност.

С утвърждаването на формулата, ПРБК следва да одобри и правила за коригиране на средствата, които получава всяко едно училище или детска градина, при промяна в броя на децата или учениците (§ 68, ал. 8, т. 2 на ПЗР на ЗДБРБ2009 г.).

Пример:

Утвърдената формула изглежда по следния начин:

$$СФ = 94\% \times ЕРС \times БУ + 5\% \text{ ДУП} + 1\% \text{ РНР}$$

СФ – средства по формула;

ЕРС – единен разходен стандарт;

БУ – брой ученици;

ДУП – добавка за училищна площ;

РО – резерв за нерегулярни разходи.

като броят на учениците е към 01 януари и съответства на тази информационна система на МОН „АдминМ”¹

Отделно от това, като част формулата ПРБК утвърждава следните правила:

„1. На края на всяко тримесечие, в резултат на настъпили промени в броя на децата и учениците, се извършват корекции по разпределението на средствата между училища (детски градини).

2. Променените в броя на учениците към 30 септември спрямо 30 юни се отразяват като корекции по разпределението на средствата по формула считано от 15 септември.”

3. При намаление на броя на учениците като цяло, освободените средства по основни и допълнителни компоненти, които се разпределят на брой ученици, се отнасят към резерва.

4. При увеличение като цяло на броя на учениците и при условие, че не бъде извършена корекция по бюджета на ПРБК за увеличения брой ученици, недостигът на средства се финансира от резерва или се разпределя между училищата по основните компоненти на формулите, пропорционално на броя на учениците към началото на съответното тримесечие.”

Първостепенният разпоредител с бюджетни кредити (след обсъждане с директорите) определя честотата на извършването на корекции в броя на децата и учениците.

Резерв за нерегулярни разходи

ПРБК може да задели резерв за нерегулярни разходи от средствата по единни разходни стандарти. Изискванията за това са той да е част от допълнителните компоненти на формулата, *да не надвишава 5 на сто* от разпределяните с формулата средства и да се разпределя по правила утвърдени като част от формулата (§68, ал. 6 и ал. 8, т. 1 от ПЗР от ЗДБРБ2009г.). Допълнително изискване към резерва е неразпределените към 15

¹ ПРБК може да използва и действителния брой на учениците или прогнозен средногодишен брой ученици, ако същите не надвишават броя на учениците по ”АдминМ” (броя, по който ПРБК получава средства)

ноември 2009 г. средства от него да се предоставят на звената по съответната дейност, като се разпределят пропорционално на броя на децата и учениците.

Разходи с нерегулярен характер са тези, чиито размер не е разпределен равномерно във времето и чиито относително разпределение не може да се предвиди в началото на годината. Такива разходи обикновено не са в ясна зависимост от определен показател. Нерегулярни са и разходите с инцидентен характер.

Пример за разходи с нерегулярен характер са разходите за обезщетения на персонала по чл. чл. 220, 221, 222 и 224 от Кодекса на труда, текущи разходи по закриване на училища или при промяна на финансиращия орган, разходи за реализиране на планове за оптимизация, предложени в изпълнение на чл. 13 от Наредбата № 3 на министъра на образованието и науката от 2008 г. за нормите за преподавателска работа и реда за определяне на числеността на персонала в системата на народната просвета и др. *При изготвянето на формулите за училищата следва да се има предвид, че през 2009 г. ще продължи изпълнението на модул „Оптимизиране на вътрешната структура на училищата” на Национална програма „Оптимизация на училищната мрежа” и факта, че изпълнението на субсидиите ще стартира на 90 на сто от определените с бюджета и единните разходни стандарти суми. Тези два фактора обосновават по-нисък размер на резерва.*

Резервът може да се използва също така за временно (до 15 ноември) „складирание” на средства при освобождаване на такива от намаление на броя на учениците или по някой от другите компоненти.

Резервът, както и останалите допълнителни компоненти на формулата, трябва да разпределя въз основа „на правила”. *Правилата за разпределение на резерва следва да съдържат, освен вида разход, така и реда за разпределение на средствата по резерва. Препоръчително е реда за разпределение да включва съгласуване с директорите на звената по съответната дейност, а когато разходването се прави самостоятелно от ПРБК – точно да се определят условията и хипотезите.*

Във всички случаи резерва не следва да се използва кат възможност за разпределение „без правила” на част от средствата по стандарти.

Разпределение на средствата по дейности, за която има определен повече от един стандарт

Когато за определени дейности ПРБК получава средства по повече от един стандарт („Целодневни детски градини”, „Общообразователни училища”, „Професионални училища и професионални паралелки”, „Специални училища”), това чисто формално предполага той да утвърди една формула, която да включва различните стандарти. Математически еквивалентно е обаче да бъдат утвърдени отделни формули за всеки един стандарт, които в последствие могат да се разглеждат като една.

Пример:

$$F(EP C1, EP C2) = F(EP C1) + F(EP C2)$$

В този смисъл утвърждаването на отделни формули не е недопустимо.

Ако ПРБК утвърждава обща формула (сума от две или повече формули), основни изисквания към тази формула остават:

1. да се разпределят 100% от средствата по дейността с нея;
2. минимум 80 на сто от средства по всеки от стандартите, включени във формулата, да се разпределят в зависимост от броя на децата/учениците.

Няма изискване процентът на разпределение на брой ученици по всеки стандарта да е еднакъв.

Пример:

Допустими са и двата вида формули:

$$(1) C\Phi = 90\% \times БУ \times EP C1 + 90\% \times БУ \times EP C2 + 10\% \times ДК$$

$$(2) C\Phi = 90\% \times БУ \times EP C1 + 100\% \times БУ \times EP C2 + 9\% \times ДК$$

Където

ДК са общо средствата, разпределяни по допълнителни компоненти.

Във втората формула процентът на разпределение по допълнителни компоненти е по нисък, тъй като е по-висок процента на разпределение по втория стандарт. В този случай по основни компоненти се разпределят 91 на сто от средствата, или

$$90\% \times БУ \times EP C1 + 100\% \times БУ \times EP C2 = 91\% \times ОК \text{ (основни компоненти).}$$

Текущо изпълнение на средствата по формула

Формулата определя годишната сума, която отделното училище или детска градина получава за цялата година. Тази сума, обаче се изпълнява на месечни части. Ако не е регламентирано друго, месечното разпределение на субсидията може да се базира на следните алтернативни подходи:

- 1/12 част месечно от утвърдената годишна сума;
- 1/3 месечно от тримесечното разпределение на държавния трансфер за общините, регламентирано с чл. 12 на ЗДБРБ2009 г. (30:25:20:25% по тримесечия);
- предложено от директора и утвърдено от ПРБК месечно разпределение, базирано на 1/12 месечна част, но с по-високи суми за отделни месеци за сметка на други.

Първите два подхода не изключват допълнително да се предвиди възможност за отпускането на изпреварващо финансиране (допълнителна сума над полагащата се месечна част за сметка субсидията за предстоящите месеци до края на годината.). Това може да стане при възможност по бюджета на ПРБК след мотивирано искане на директора.

Във всички случаи системата на делегирани бюджети изключва изпълнението на субсидия по формула въз основа на месечни заявки, чиито изпълнение да зависи от решението на ПРБК.

За училищата, включени в системата на единна сметка, предоставянето на средствата става чрез залагането на месечни лимити за разход.

Изборът на един от гореизложените подходи е на ПРБК, освен ако в нормативен акт не бъде предвидено друго. Така например, ако в постановлението за изпълнение на бюджета фигурира следния текст: „Първостепенните разпоредители с бюджетни кредити предоставят на училищата средствата по единни разходни стандарти, разпределени по формули, в срок до 7 работни дни от получаването им от централния бюджет”, това предполага следния график на изпълнение на средствата по формула:

- за общинските звена - по 1/3 месечно от тримесечното разпределение на държавния трансфер за общините, регламентирано с чл. 12 на ЗДБРБ2009 г.;

- за държавните звена – въз основа на месечното разпределение, по което се предоставят средствата от централния бюджет на ПРБК.
- допълнителните средства – в зависимост от датата на получаването им.

Изпълнение на 90 на сто

Първостепенните разпоредители с бюджетни кредити утвърждават формулите на 100 % от определените със ЗДБРБ2009 г. и единните разходни стандарти средства. Изпълнението на разпределените средства, обаче се извършва на 90 % или на по-висок процент, ако такъв бъде определен с акт на Министерския съвет. **Изпълнението се извършва пропорционално по звена и по компоненти на формулата. Това означава, че ПРБК не може да задържи средствата по един компонент или за едно звено за сметка на останалите.**

Пример:

Ако ПРБК е утвърдил формула

$$C\Phi = K_1 + K_2 + \dots + K_n$$

Където K_i са отделните компоненти на формула, то изпълнението на 90 на сто трябва да става по следния начин:

$$90\% \times C\Phi = 90\% \times (K_1 + K_2 + \dots + K_n) = 90\% \times K_1 + 90\% \times K_2 + \dots + 90\% \times K_n$$

Ако процентът на изпълнение се увеличи на 95%, то изпълнението за месеците до края на годината се извършва по същия начин:

$$95\% \times C\Phi = 95\% \times (K_1 + K_2 + \dots + K_n) = 95\% \times K_1 + 95\% \times K_2 + \dots + 95\% \times K_n$$

а за изминалите от началото на годината месеци, за които изпълнението е било на 90%, ПРБК да следва да преведе на звената получената сума пропорционално на утвърденото разпределение. т.е.:

$$5\% \times C\Phi = 5\% \times (K_1 + K_2 + \dots + K_n) = 5\% \times K_1 + 5\% \times K_2 + \dots + 5\% \times K_n$$

По същия начин изпълнението се извършва пропорционално по звена

$$90\% \times СЕРС_{ПРБК} = 90\% \times C\Phi_{училище1} + 90\% \times C\Phi_{училище2} + \dots + 90\% \times C\Phi_{училищен}$$

където

СЕРС са средствата по единни стандарти, получени от ПРБК за дейността, а $C\Phi_{училищеi}$ са средствата по формула, които получава училището „i”.

Предоставяне на допълнителни средства

Освен средствата по формула, в звената през годината постъпват и други средства. Основната част от тях са целеви – за стипендии, учебници, спорт, транспорт, капиталови разходи, за изпълнение на дейности по програми и проекти и т.н. Друга част от средствата са делегирани. Такива са:

- 1. собствените приходи;*
- 2. преходните остатъци от предходни години (освен целевите средства преминали в преходен остатък);*
- 3. допълнителните нецелеви средства от републиканския бюджет;*
- 4. дофинансирането от ПРБК, което няма целеви характер.*

Предоставянето на всички тези средства не се отразява по никакъв начин във формулата. Размерът на собствените приходи и преходните остатъци не трябва да се отчита при разпределението на средствата по формулата. Общината, обаче би могла да отчете предоставянето на допълнителни средства за защитени училища, като съобрази разпределението по допълнителни компоненти на формулата за общообразователни училища с този факт.

Разпределението на дофинансирането от ПРБК е по негово решение, с изключение на допълнителните средства за маломерни и слети паралелки, изчислени като разликата между норматива за минимален брой и действителния брой на учениците в паралелка се умножи по съответния единен разходен стандарт (чл. 11, ал. 2 от Наредба № 7 от 2000 г. за определяне броя на паралелките и групите и броя на учениците и на децата в паралелките и в групите на училищата, детските градини и обслужващите звена).

Задължителният и допълващ характер на този вид дофинансиране предполага той да бъде отчетен при разпределението по формула. Предоставянето на дофинансиране за маломерни и слети паралелки в голяма степен решава въпроса с компенсиранието на училищата, в които има такива (ПРБК дори следва да направи оценка дали за някои училища не се получава свръхкомпенсиране, като при наличие на такова следва да го отчете при определяне на разпределението по допълнителни компоненти на формулата). Характерът на този вид дофинансиране предполага също така, то да се изпълнява регулярно, както средствата по формула.

Приходите са допълнителни постъпления на звената над средствата по формула. Съгласно §69, ал. 2 на ПЗР на ЗДБРБ2009 г. всички приходи на училищата са делегири, включително приходите от собственост. Изключение могат да бъдат само приходите от стопанисване на имоти, които са относително териториално обособени, имат самостоятелно отчитане на разходите и не представляват част от присъщата за училището дейност. Разходите за сметка на собствени приходи на държавните училища се изпълняват в съответствие с общото ограничение за изпълнение на разходите – 90 на сто от определените със ЗДБРБ2009 г. стойности. За общинските училища (чиито бюджети за извън държания бюджет) не следва да има такова ограничение по отношение на разходите за сметка на собствени приходи.

Представяне на информация за разпределението на средствата

Налице е вероятност с постановлението за изпълнение на бюджета за 2009 г да бъде регламентирано задължение на ПРБК за публикуване и предоставяне на директорите на информация за разпределението на средствата за всяка дейност по компоненти на формулата и по звена. Подобно задължение за ПРБК съществуваше и през 2008 г. във връзка с изпълнението на ПМС 89/2008 г. за приемане на критерии и ред за оценяване съответствието на въведените системи на делегирани бюджети, като информацията тогава се предоставяше на Министерството на образованието и науката във връзка с извършването на оценката. Информацията за разпределението, обаче е необходима преди всичко на директорите, като е полезно такава да бъде предоставяна дори и да не съществува нормативно задължение за това.

Представянето на информацията „по компоненти на формулата и по звена” предполага следната или подобна форма:

Пример:

	Брой ученици	92 % x ЕРС x БУ	4 % ДК1	3 % ДК2	1 % ДК3	Общо
Училище 1						СФ1
Училище 2						СФ2
.....					
Училище N						СФn
Общо	$\Sigma (1:n)$	$\Sigma(1:n) = 920\ 000$	$\Sigma(1:n) = 40\ 000$	$\Sigma(1:n) = 30\ 000$	$\Sigma(1:n) = 10\ 000$	$\Sigma(1:n) = 1\ 000\ 000$

Сумата в клетката в долния десен ъгъл трябва да бъде равна на средствата, които ПРБК е получил по стандарти за тази дейност (информацията за това следва да бъде публикувана на сайта на МОН в изпълнение на §68, ал. 12 от ПЗР на ЗДБРБ2009 г.). Информацията следва да бъде представена за 100 % от определените средства. При изпълнение на по-нисък процент (напр. 90 %), всяка клетка от таблицата се умножава с този процент.

Приспадане от средствата по формула на разходите, направени от първостепенния разпоредител с бюджетни кредити

Когато ПРБК е възложител по договор за обществена поръчка за доставка на стоки или предоставяне на услуги, средствата за които са включени в единния разходен стандарт, то стойността на предоставяните на училищата и детските градини стоки и услуги следва да бъде приспадната от средствата по формула. Размерът на приспаднатите средства трябва да зависи от потреблението (заявката) на училището или детската градина, а не от предварително определена от ПРБК стойност (квота, лимит или друга сума). По този начин разхода се запазва като делегиран, а ПРБК се явява на практика продавач за училището по отношение на тези стоки или услуги.

Как процедираме, когато са налице разлики между разчетния брой на учениците (децата), по който ПРБК получава средства, и действителния брой на учениците, по който се разпределят средствата по формула

Когато разчетният брой на децата и учениците, по който ПРБК получава средства по единни разходни стандарти, е по-висок от действителния брой на децата и учениците, по който ПРБК разпределя средствата по формула за дейността, сумата на превишението, формирана по съответния единен разходен стандарт, се заделя като резерв до извършването на корекция. Така формираният резерв е част от бюджета на ПРБК и е различен от резерва за нерегулярни разходи, който е част компонентите на формулата.

Редът и сроковете за извършване на корекции са (ще бъдат) уредени с постановлението за изпълнение на държавния бюджет за 2009 г.

Пример:

В постановлението за изпълнение на държавния бюджет е включена разпоредба със следното съдържание:

„Министърът на образованието и науката въз основа на данните от информационната система на Министерството на образованието и науката "АдминМ" предлага на министъра на финансите да извърши корекции по и между бюджетите на Министерството на образованието и науката, Министерството на земеделието и храните, Министерството на културата и Държавната агенция за младежта и спорта и по бюджетните взаимоотношения на общините с централния бюджет за 2009 г. във връзка с настъпили промени в броя на учениците и на децата, чието обучение, възпитание и подготовка се финансират по единни разходни стандарти за учебната 2008 - 2009 г. до 21 март 2009 г.”

Община АБВ е получила средства за дейност общообразователни училища за 2009 г. в размер на 3 060 000 лв. – за 2040 ученика по разходен стандарт 1500 лв. Действителният брой на учениците в общообразователните училища по АдминМ към 01.01.2009 г., е 2022. В този случай общината разпределя по формула 3 033 000 лв. (2022 x 1500) и заделя като резерв разликата от 27 000 лв. (18 x 1500).

Когато разчетният брой на децата и учениците, предвиден със Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г., е по-висок от броя на децата и учениците по информационната система "АдминМ" към 1 януари 2009 г., до извършването на корекция недостигът се разпределя пропорционално на средствата по формула.

Разпределяне на средства за обслужващи звена, логопедични кабинети и деца със специални образователни потребности

Със Закона за държавния бюджет на РБ за 2009 г. са определени средства за извънкласни и извънучилищни дейности в размер на 15 лв. на ученик. Тези средства се разпределят от ПРБК между училищата и обслужващите звена – извънучилищни педагогически учреждения². Това обаче не са средства по единни стандарти. Поради това няма задължение за ПРБК да разпределя тези средства по формулата.

В този смисъл обслужващите звена, с изключение на самостоятелните общежития, нямат утвърдени единни разходни стандарти за специфичната дейност, за която са

² При условие, че ПРБК не финансира извънучилищни педагогически учреждения, то тези средства следва да се разпределят изцяло между училищата за извънкласни дейности

създадени. Поради това те не могат да бъдат директни получатели на средства по стандарти за дейностите, за които има определени такива. При условие, че получените средства за извънучилищни дейности са недостатъчни за финансиране на дейността на извънучилищните педагогически учреждения, те могат да получат допълнително финансиране за дейността си само чрез училищата и/или за сметка на други разходи на ПРБК.

Когато дофинансирането на обслужващи звена е за сметка на училищата, решението за това следва да е на директорите на училища, а не на ПРБК. Със споразумението следва да бъдат уточнени размера на финансирането и дейностите, които се финансират.

Междучилищните центрове за трудово-политехническо обучение, които със съгласие на директорите изпълняват дейности по учебния план, могат да получават средства от формулата за съответната дейност при условие, че в правилата към формулата е разписан механизма за определяне на размера на средствата, обвързано с поетите задължения. Друг възможен вариант е това да се прави чрез училища въз основа на споразумение между училището и центъра.

Средствата за логопедични кабинети, които до 30.06.2008 г. се разпределяха въз основа на самостоятелен стандарт, бяха включени в останалите стандарти. Аленя 7 на §68 на ПЗР на ЗДБРБ2009 г. позволява ПРБК да предвиди средства в размер на 0,5 на сто от разпределяните по формула за финансиране на дейността на логопедичните кабинети.

Решението на Министерския съвет за определяне на стандартите и разделение на дейностите предвижда 10 на сто от стандарта за централните за ресурсно подпомагане да се предоставя на училищата, в които се обучават съответните ученици. Средствата по този стандарт са планирани по бюджета на Министерството на образованието и науката (с изключение тези за община Бургас), като същите ще бъдат предоставени на общинските училища след извършване на корекция.

Работа по изготвянето на формулите

Разработването на формулите би следвало да включва следните основни дейности:

I. Уточняване на броя на учениците по училища (децата по детски градини). В случая водещи би следвало да бъдат данните по информационната система на МОН „АдминМ” към 01.01.2009 г., доколкото въз основа на тези данни ПРБК получават средствата по стандарти за 2009 г. Отделно от това, доколкото големината на училищната мрежа и капацитета на ПРБК позволяват, действителният брой на децата и учениците следва да бъде обект на постоянен отчет и контрол от страна на ПРБК, като промяната в действителния брой може да се използва за корекции в разпределението по формула.

II. Събиране и обработване на информация за възможните допълнителни показатели и компоненти на формулата, като например – разгъната застроена училищна площ, вид на отоплителната технология, разпределение на учениците по етапи на обучение и др.

III. Извеждане и анализ на алтернативни варианти на формула. Тази дейност предполага преди всичко изготвяне на база–данни, съдържаща информация за различните показатели и характеристики на училищата и детските градини. Генерирането на максимален брой възможни варианти на формула е функция на пълнотата на базата-данни. Ако даден показател липсва като стойности в базата-данни, то той вероятно ще отсъства и във формулата.

Освен информацията за броя на децата и учениците и допълнителните показатели, базата-данни следва да съдържа още информация за размера и структурата на разходите на училищата и числеността на персонала.

Анализът на алтернативните решения предполага преди всичко изясняване на критериите на уместност. Най-общо могат да се изведат два критерия за уместност, които са основни при разпределението на разходите:

- 1. относителна справедливост³; и*
- 2. съответствието с разпределителната политика на ПРБК⁴.*

Справедливостта на разпределението е субективно понятие, което отразява разбирането на този, който разработва или утвърждава формулата, как да бъдат създадени равни финансови предпоставки за провеждане на съответната дейност.

³ *говорим за относителна справедливост, тъй като на практика не може да постигнем абсолютна*

⁴ *поради това, можем да кажем, че формулата за разпределение, най-често е отражение на „разбирането за справедливост плюс разпределителна политика на ПРБК”;*

В едни случаи, разбирането за справедливост е, че трябва да се предоставят равни средства на ученик („ангажиментите на училището, зависят най-вече от броя на учениците”, „повече ученици предполагат повече усилия и повече работа”), в други – че трябва да се търси приблизително еднаква сума на паралелка или на единица учебен час („работата е една и съща”), в трети че отчетените разходи са справедливи („разходите са такива, защото не може да са други”). Много е вероятно обсъждането на формулата да започне именно с дискусия между директорите за това кое е „справедливо” – за директорите на големите училища е по-справедливо по-голяма част от средствата да се разпределят на брой ученици, докато аргументите на малките училища ще са ориентирани към по-голямо преразпределение. Тази дискусия рядко приключва със съгласие. От друга страна дефинирането на критерии за уместност изисква относителен консенсус. Практиката показва, че най-често компромисното и ефикасно решение е да се направи преразпределение, без да се търси пълно изравняване - така че големите училища да останат с по-високи предпоставки за увеличение на заплатите след преразпределението, като получат относително повече средства за паралелка, или пък училищата с по-евтино отопление да продължат да разходват относително по-малка част от бюджета си за тази цел. По този начин се запазват стимулите привличане на ученици и оптимизация на разходите, като в същото време се отчитат и обективните фактори (напр. наличието на постоянни разходи, които не зависят от броя на учениците), върху които не може да се въздейства от директора.

Всъщност, когато се търси математически критерии за „равно разпределение”, той е различен за отделните видове разходи. Затова при анализа и разработването на формулите може да се използва подхода на „нормативните разходи”. Той се изразява в това предварително да определим колко искаме да бъдат разходите за даден вид училище, така че да бъде постигната относителна справедливост на разпределението. След извеждането на нормативните разходи, като математически критерии за уместност се използва „минимизиране на абсолютните и относителните разлики на разпределението, получено по формула, спрямо нормативните разходи”.

По-подробно подхода на нормативните разходи е изложен в приложението към материала.

Друг, по-лесен за реализиране подход е ПРБК на база анализ на разходите и изпълнението за 2008 г., само да внесе корекции в действалата формула, като я

допълни с нов(и) компоненти(и), изключи други или засили тежестта на някои от съществуващите. И в този случай, обаче трябва да се търсят обективните фактори, които са довели до неравенства през предходната година. В противен случай промяната на формулата ще представлява адаптиране към неефективността на едно или друго училище.

Възможен вариант е и запазване на действащата през предходната година формула. Ако тя не е показала значителни неравенства, формулата би могла да остане непроменена. Предимството на този подход е, че създава устойчивост и предвидимост на разпределението, което е предпоставка за ефективност на училищно ниво.

След като бъде изведен вариант на формула, които отговаря на критерия за „относителна справедливост“ (отчита обективните различия в разходите на едно дете или един ученик”), ПРБК може да отрази своето виждане (политика) за това как трябва да изглежда разпределението. Това може да стане чрез добавянето на нови допълнителни компоненти или чрез намаляване или увеличаване на тежестта на някои от съществуващите. Ако приоритет на общинската политика е обхващането на по-голям брой ученици в полуинтернатни групи, то и показателя „брой деца в ПИГ“ може да получи по-голяма тежест.

Други критерии за уместност могат да бъдат: минимални преразпределителни последици, простота на формулата, относителна приемливост от различните страни и др.

Техниките на анализ могат да включват: изследване на корелационни зависимости между допълнителните компоненти и съществуващия размер на разходите; минимизиране на абсолютните стойности на разликите на субсидиите между дадена формула и съществуващото разпределение; оценка на възможността на дадено училище (детска градини) да оптимизира разходите си с размера на отрицателната разлика между сумата, която ще получи по новата формула, и сумата, която би получило при действащата през изминалата година формула; и др.

IV. Дискусия върху различните варианти за формула. Предварителното обсъждане на формулите с директорите на училищата е задължително, съгласно Закона за държавния бюджет за 2009 г. Участието на директорите може да се състои само във формално обсъждане на проекта на формула на ПРБК, но би могло да включва и по-разширено

партньорство с администрацията на ПРБК. Последното предполага участие на директорите в обсъждането на политиката на ПРБК и в работа по изготвянето на базирани и анализа на алтернативните решения.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Извеждане на нормативни разходи на училищата

Нормативните разходи не се използват за бюджетиране, а само за сравнение при изготвянето на формулата. Те са своеобразен еталон за разход, изготвен от ПРБК за определен вид училище. За да изпълняват тази роля трябва да са математически и икономически аргументирани стойности на отделни разходи или разходоформиращи показатели или средни величини, изведени от достатъчно голяма съвкупност. Нормативните разходи служат за сравнение, но в някои случаи показателите, които ги извеждат могат да бъдат и разпределителни критерии, заложиени във формулата. Това важи предимно по отношение на разходите за издръжка (така например разпределителни критерии могат да бъдат отопляем обем или отопляема площ), тъй като по отношение на разходите за възнаграждения има ограничение да се ползват основните разходоформиращи показатели (численост на персонала, брой паралелки, пълняемост и СМБРЗ – като управляема от директора величина). С нормативните разходи не се определят бюджетните разходи на едно или друго училище.

Повечето ПРБК финансират относително малък брой училища, което не позволява да се изведат достатъчно представителни средни стойности. Затова могат да се ползват национални стойности на дадени показатели (напр. СМБРЗ, численост на персонала), като същите обаче се адаптират към спецификата на ПРБК и училищата.

Разходите на училища са два основни вида – за персонал и за издръжка.

За извеждане на разходите за персонал е необходимо да се определят нормативни стойности на:

1. Числеността на педагогически персонал;
2. Числеността на непедagogическия персонал;
3. СМБРЗ на педагогически и на педагогически;
4. Процент на разходите за други възнаграждение и плащания за персонала.

Броят на персонала се определя от броя на паралелките, а те – от броя на учениците. Връзката не е пропорционална. Тя зависи от други фактори като пълняемостта на паралелките, натовареността на учителите и броя на учителите на една паралелка. Последният фактор може да бъде фиксиран при определяне на нормативните разходи. По принцип, така трябва да се подходи по отношение на всички фактори,

които са управляеми от страна на директора (получателя на средствата). Проблемът е, че повечето разходоформиращи показатели са резултат едновременно от действието на обективните и субективни фактори, които налага да се отделят едните от другите. Това най-лесно се прави като използват средни стойности, изведени от достатъчно големи съвкупности (което елиминира субективния фактор). Такъв е примера с показателя „пълняемост”. При дадените от нормативната уредба възможности на директора да определя броя на паралелките в определени граници, той може да влияе върху пълняемостта. От друга страна пълняемостта е функция на броя на учениците (при 40 ученика в клас директора не може да постигне по-висока пълняемост от 20). В този смисъл за да се изведе норматив за пълняемост е необходимо да се изведе функцията ѝ от броя на учениците.

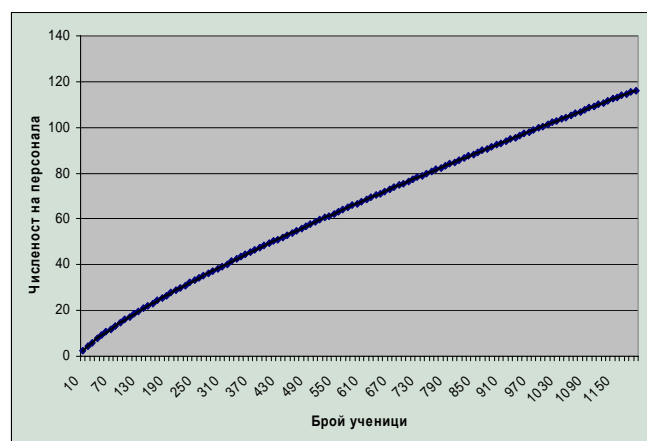
Извеждането на функцията на числеността на персонала от броя на учениците е основен елемент за определяне на нормативните разходи за персонал. Това може да стане косвено, като бъде изведена функцията на пълняемостта и се мине през нормативна численост за паралелка, може и директно. Така например функцията, която най-много се приближава до зависимостта на броя на персонала в общообразователните училища от броя на учениците през 2007 г. е следната:

$$\text{ЧП} = 0,4 \times \text{БУ}^{0,8}$$

Където

ЧП е числеността на персонала
(общо педагогически и непедагогически);

БУ е броя на учениците

Тази формула е изведена статистически и показва средни национални стойности, които не отчитат местните особености, различията между етапи на обучение, наличието на ПИГ и др.⁵ ПРБК може да изведе собствена формула.

От общата численост се определя дела на педагогическия и непедагогическия персонал. Разделението на двата вида персонал е необходимо заради различията в

⁵ Функцията също така представя изгладени стойности, докато на практика са налице „неравности” в локални интервали, в резултат на това, че при определен брой ученици се образува нова паралелка и числеността скача

средната заплата и осигурителните плащания (вноска за УПФ се дължи само за педагогическия персонал). За да бъдат определени нормативните разходи е необходимо да фиксира нормативно съотношение или да изведе функцията на двата вида персонал поотделно.

Средната брутна заплата като разходен норматив може да се фиксира, но може и да се диференцира в зависимост от броя на учениците (ако ПРБК иска да създаде по-високи предпоставки за увеличение на заплатите в определени училища) или от друг фактор (напр. процент учители с ПКС, показани резултати или др.).

Други фактори, които следва да се отчетат при определяне на трудовите разходи, са профила на училището, разпределението на ученици по етапи на обучение, наличието на проблемни ученици, необходимостта от ПИГ и др. ПРБК решава кои фактори са релевантни за неговите училища. Практически най-лесно тези фактори се отразяват с коефициенти. Например, чрез коефициенти за различните образователни степени: $K=1$ – начален курс, $K=1.05$ – прогимназия, $K=1.1$ – гимназия. Стойността на коефициентите трябва да бъде обоснована, което предполага те да бъдат изведени въз основа анализ на разходните ангажименти. Изведените коефициенти, умножени с броя на учениците или числеността на персонала дават един еквивалентен (или приравнен) брой, които в последствие участва при изчисляване на трудовите разходи.

Другата част от разходите, включени в стандарта, са разходите за издръжка (§10-00). Тяхното нормиране е значително по-трудно, тъй става въпроса за различни видове разходи и множество фактори, които оказват влияние върху техния размер. Основните фактори, които формират тези разходи са:

- вида отопление (горивна технология);
- големина на сградата;
- състояние на сградата;
- брой на учениците;
- численост на персонала.

Разходите за отопление зависят от големината на сградата (площ или обем), нейното състояние (дали е санирана или не) и от вида гориво. Влияние върху разходите оказва и продължителността на ползване на сградата. Например, ако в училището има организирани ПИГ са необходими повече разходи за енергия.

Площта на сградата и нейното състояние влияят върху разходите за текущи ремонти. Разходите за облекло, СБКО, командировки зависят основно от броя на персонала. Останалите разходи, като материали, учебни разходи, храна и други се определят предимно от броя на учениците.

Определянето на нормативи за един или друг вид разход изисква финансова информация и анализ на разходите. Като цяло подходът на нормативните разходи е трудоемък и отнема време. Съществува риск базата-данни и анализите да не могат да бъдат направени в срока за изготвяне и утвърждаване на формулите. Поради тази причина работата по извеждането на нормативните разходи следва да бъде един постоянен процес на усъвършенстване и актуализиране на данните. Това ще подобри предпоставките за прилагане на подхода през следващата година.

След извеждане на нормативните разходи за всяко училище, разработващият формулата следва да търси минимизиране на отклоненията в разпределението по формула спрямо нормативните разходи. Тези отклонения могат да бъдат в абсолютни и в процентни стойности.

Пример:

	нормативни разходи	средства по формула	разлики – абсолютна стойност	разлики - процент
Училище 1	a_1	b_1	$ a_1-b_1 $	$ a_1-b_1 :a_1$
Училище 2	a_2	b_2	$ a_2-b_2 $	$ a_2-b_2 :a_2$
Училище n	a_n	b_n	$ a_n-b_n $	$ a_n-b_n :a_n$
ОБЩО	Σa	Σb	$\Sigma a-b $	$\Sigma a-b :a$

Оценката за уместност на различни варианти предполага да се търсят минимални стойности на $\Sigma|a-b|$ и на $\Sigma|a-b|:a$, като водещ е втория критерий.

За да е налице оптимизационна задача е необходимо $\Sigma a = \Sigma b$. Когато такова условие липсва, то стойността на нормативните разходи следва да се промени - като се намали стойността на някой от разходите или разходообразуващите показатели (напр. СБРЗ) или изведените нормативни разходи (a_i) се умножат с приравнителен коефициент равен на $\Sigma b/\Sigma a$.